

ŁUKASZ GACEK

ZEWNĘTRZNY WYMIAR
POLITYKI ENERGETYCZNEJ CHIN WOBEC KAZACHSTANU
PERSPEKTYWY WSPÓŁPRACY W RAMACH INICJATYWY
„JEDNEGO PASA I JEDNEJ DROGI”

EXTERNAL DIMENSION
OF CHINA'S ENERGY POLICY TOWARDS KAZAKHSTAN:
PERSPECTIVES OF COOPERATION
WITHIN THE “ONE BELT, ONE ROAD” INITIATIVE

A b s t r a c t. Kazakhstan plays a crucial role in China's energy policy. China has focused on Central Asia deposit because of its need to diversify its energy supplies. Kazakhstan is China's largest trading partner in the region, and its largest investment destination among Belt and Road economies. The aim of this paper is to provide a detailed analysis of the future energy cooperation between China and Kazakhstan based on the “One Belt, One Road” initiative. The first one assumes that the Chinese interest in Kazakhstan fairly narrowly centered on energy security. The second one postulates that the Belt an Road initiative creates a perfect business opportunities for Chinese companies to export higher-value clean technology products.

Kazachstan odgrywa ważną rolę w polityce energetycznej Chin. Dostęp do bogatych zasobów surowcowych tego państwa, jak również całego regionu Azji Centralnej, stanowi istotny komponent strategii dywersyfikacji kierunków importu energii. Kazachstan pozostaje głównym partnerem handlowym Chin oraz największym odbiorcą inwestycji zagranicznych w regionie. Celem opracowania jest przedstawienie głównych kierunków współpracy między Chinami a Kazachstanem w obszarze energetyki, ze szczególnym uwzględnieniem chińskiej inicjatywy „Jednego Pasa i Jednej Drogi” (tzw. Nowego Jedwabnego Szlaku). Na potrzeby opracowania przyjęto następujące zało-

Dr hab. ŁUKASZ GACEK — adiunkt Instytutu Bliskiego i Dalekiego Wschodu UJ, kierownik Zakładu Chin, politolog; adres do korespondencji: ul. Gronostajowa 3, 30–387 Kraków; e-mail: lukasz.gacek@uj.edu.pl

żenia. Po pierwsze, płaszczyzna energetyczna stanowi od początku lat 90. XX wieku rdzeń współpracy Chin z Kazachstanem. Chińskie przedsiębiorstwa tego sektora realizowały w tym czasie przede wszystkim strategiczne cele związane z zapewnieniem bezpieczeństwa energetycznego wyznaczone przez władze w Pekinie. Po drugie, inicjatywa Jednego Pasa i Jednej Drogi, ogłoszona w 2013 r., pozwala Chinom nie tylko skonsolidować dotychczasową działalność w Kazachstanie, ale również wytworzyć nowe możliwości biznesowe dla przedsiębiorstw sektora energetycznego, szczególnie w obszarze promowania rozwiązań niskoemisyjnych.

Polityka Chin w odniesieniu do Kazachstanu i całego regionu Azji Centralnej od początku lat 90. ubiegłego wieku stanowiła połączenie elementów właściwych dla paradygmatu realistycznego i liberalnego. Neorealizm stanowi tu podejście wyjściowe, uzupełnione o elementy neoliberalne. Zasadniczym pojęciem w realistycznej teorii stosunków międzynarodowych pozostaje bezpieczeństwo państwa, postrzegane zarówno jako zdolność do obrony własnego terytorium, jak i prowadzenia niezależnej polityki. Przyjmując taki punkt widzenia, Chiny szczególnie uwypukliły znaczenie bezpieczeństwa granic i stabilności w obszarze najdalej wysuniętego na zachód Regionu Autonomicznego Xinjiang oraz sąsiadującej z nim Azji Centralnej. W podejściu neoliberalnym nacisk kładzie się głównie na elementy współpracy, rozwoju i wymiany. Znajduje to szerokie uzasadnienie w płaszczyźnie współpracy gospodarczej i energetycznej między Chinami a państwami regionu Azji Centralnej. Państwa eksporterzy dysponujące bogatymi zasobami surowcowymi mogą czerpać wydatne korzyści ze sprzedaży surowców, podczas gdy państwa importerzy, dzięki pozyskiwanym zasobom mogą rozwijać swój potencjał gospodarczy. Rozwój współpracy gospodarczej i budowa z udziałem kapitału chińskiego połączeń transportowych, sieci energetycznych i telekomunikacyjnych w regionie, w oparciu o realizowaną inicjatywę Jednego Pasa i Jednej Drogi, stwarza okazję do rozszerzenia możliwości biznesowych dla chińskich podmiotów gospodarczych.

POCZĄTKI WSPÓŁPRACY

Chiny ustanowiły stosunki dyplomatyczne z Kazachstanem 3 stycznia 1992 r., wkrótce po uzyskaniu przez nie niepodległości. Na początku lat 90., po upadku Związku Radzieckiego, pojawiło się szereg wyzwań dla bezpieczeństwa Chin. Władze w Pekinie, identyfikując je, położyły nacisk na

utrzymanie stabilności na granicy północno-zachodniej, uregulowanie kwestii związanych z przebiegiem granic terytorialnych z Rosją, Kazachstanem, Kirgistanem, Tadżykistanem oraz Afganistanem, neutralizację zagrożeń związanych z terroryzmem, separatyzmem i ekstremizmem, nielegalną migracją oraz handlem narkotykami. Obszar Azji Centralnej traktowały jako integralną część świata postsowieckiego, dlatego ich działania w regionie nie miały charakteru ofensywnego. Kwestie te znalazły się w agendzie tzw. Szanghajskiej Piątki, na bazie której powstała później Szanghajska Organizacja Współpracy¹.

Pod koniec lat 90. XX wieku Chiny zwiększyły swoją obecność w regionie Azji Centralnej, akcentując wyraźnie swoje zaangażowanie na płaszczyźnie współpracy gospodarczej. Strategię tę realizowały dwutorowo, wiążąc ją z realizowaną na gruncie wewnętrznym polityką wyrównywania różnic rozwojowych między regionami. W czerwcu 1999 r. przewodniczący ChRL Jiang Zemin przedstawił program zdynamizowania rozwoju regionów centralnych i zachodnich w Chinach (西部大开发, *xibu da kaifa*)², pozostających daleko w tyle za obszarami wschodniego wybrzeża. Niedługo potem, w 2003 r., premier ChRL Wen Jiabao ogłosił propozycję skierowaną do państw Azji Centralnej, dotyczącą przekształcenia regionu w strefę wolnego handlu³. Dzięki rozszerzaniu współpracy gospodarczej między Xinjiangiem a państwami Azji Centralnej i stopniowemu podnoszeniu poziomu życia w tych obszarach władze w Pekinie miały nadzieję na zneutralizowanie wpływów grup terrorystycznych, ekstremistycznych i separatystycznych⁴. Podkreśliły przy tej okazji potrzebę modernizacji i rozbudowy infrastruktury transportowej i sieci energetycznych.

Działania te wpłynęły stymulująco na rozwój powiązań gospodarczych między Chinami a Azją Centralną. Na głównego partnera handlowego w regionie zdecydowanie zaczął wyrastać Kazachstan (tab. 1).

¹ Szanghajska Piątka, obejmująca Chiny, Rosję, Kazachstan, Kirgistan i Tadżykistan, stanowiła nieformalne forum konsultacyjne utworzone w 1996 r., które zajmowało się głównie kwestią uregulowania granic po rozpadzie Związku Radzieckiego oraz zagadnieniami dotyczącymi bezpieczeństwa w regionie. 15 czerwca 2001 r. podpisano deklarację o utworzeniu Szanghajskiej Organizacji Współpracy. Do grona państw członkowskich, obok wspomnianych, dołączył Uzbekistan. W czerwcu 2017 r. podpisano porozumienie o przyjęciu do tego grona Indii i Pakistanu.

² WANG JUN 王骏, 毛泽东与中国工业化 [*Mao Zedong yu Zhongguo gongyehua*] (福建教育出版社 [Fujian Jiaoyu Chubanshe], 2001), 301.

³ 上海合作组织成员国总理会晤在京举行 [*Shanghai Hezuo Zuzhi chengyuan guo zongli huiwu zaijing juzing*] (中华人民共和国外交部 [Zhonghua Renmin Gongheguo Waijiaobu], 23.09.2003).

⁴ JEAN-PIERRE CABESTAN, *Polityka zagraniczna Chin. Między integracją a dążeniem do mocarstwowości*, tłum. Elżbieta Brzozowska (Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2013), 287.

Tab. 1. Obroty handlowe Chin i Kazachstanu w 2001 i 2015 r. (w mld USD).

Rok	2001	2015
Saldo obrotów, w tym:	1,29	14,29
– eksport Chin do Kazachstanu	0,96	8,44
– import Chin z Kazachstanu	0,33	5,85

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne na podstawie 中国统计年鉴 [Zhongguo tongji nianjian], National Bureau of Statistics of China, China Statistics Press, dostęp 16.06.2017, <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/>.

Chiny stały się również znaczącym inwestorem w tym państwie. Wedle słów przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga z czerwca 2017 r. chińskie inwestycje w Kazachstanie przekroczyły pułap 42,8 mld USD, a skumulowana wartość pożyczek Chin dla Kazachstanu wyniosła ponad 50 mld USD⁵. Wyliczenia China Global Investment Tracker wskazują, że łączna wartość bezpośrednich inwestycji dokonanych przez przedsiębiorstwa z Chin w latach 2005–2016 przekroczyła 28 mld USD. Znakomita większość z nich była skoncentrowana w sektorze energetycznym (tab. 2). To sprawiło, że przedsiębiorstwa z Chin kontrolują dzisiaj — wedle słów Ardaka Kasymbeka, dyrektora zarządzającego ds. gospodarczych i finansowych w KazMunayGas — ponad 30% mocy wydobywczych w sektorze naftowym w Kazachstanie⁶.

Tab. 2. Inwestycje Chin w Kazachstanie (2005-2016).

Wartość inwestycji	Sektory
28,24 mld USD	<ul style="list-style-type: none"> – energetyka (22,62 mld USD) – przemysł chemiczny (3,68 mld USD) – metale (1,62 mld USD) – nieruchomości (0,17 mld USD) – transport (0,15 mld USD)

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne na podstawie „Chinese Investments & Contracts in Kazakhstan (2005-2016)”, China Global Investment Tracker, dostęp 24.06.2017, <http://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>.

⁵ „Си Цзиньпин: Нужно выводить китайско-казахстанское сотрудничество на новую высоту” [Si Tszin’pin: Nuzhno vyvodit’ kitaysko-kazahstanskoye sotrudnichestvo na novuyu vysotu], Kazinform, 7.06.2017, dostęp 24.06.2017, http://www.inform.kz/ru/si-czin-pin-nuzhno-vyvodit-kitaysko-kazahstanskoe-sotrudnichestvo-na-novuyu-vysotu_a3033706.

⁶ AIGERIM TOLEUKHANOVA, „Kazakhstan & China: Fear, Loathing and Money”, Eurasianet.org, 21.06.2016, dostęp 16.06.2017, <http://www.eurasianet.org/node/79336>.

Na przełomie XX i XXI wieku centralnym punktem agendy stosunków politycznych i gospodarczych między Chinami a Kazachstanem stało się bezpieczeństwo dostaw energii. W 1993 r. Chiny stały się importerem ropy naftowej netto. Rosnące zapotrzebowanie Chin na ropę spowodowało, że państwowe przedsiębiorstwa sektora energetycznego zaczęły zyskiwać coraz większe poparcie dla przedsięwzięć realizowanych za granicą. Korzystały wydatnie ze wsparcia rządu centralnego zarówno na gruncie dyplomatycznym, jak i finansowym. Ich strategia działania miała szeroki kontekst, koncentrując się na nabywaniu udziałów w poszczególnych projektach zagranicznych i eksporcie surowców do Chin. Ze szczególną uwagą w tym względzie potraktowano Kazachstan, który dysponował bogatymi rezerwami surowcowymi (tab. 3).

Tab. 3. Rezerwy węgla, ropy naftowej i gazu ziemnego w Kazachstanie i Chinach (2015).

Rezerwy	Węgiel	Ropa naftowa	Gaz ziemny
Kazachstan	25,6 mld ton (2,2%)	3,9 mld ton 30,0 mld baryłek (1,8%)	34 bln stóp ³ 1,0 bln m ³ (0,5%)
Chiny	244,0 mld ton (21,4%)	3,5 mld ton 25,7 mld baryłek (1,5%)	189,5 bln stóp ³ 5,4 bln m ³ (2,9%)

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne na podstawie *BP Statistical Review of World Energy*, 06.2017, dostęp 13.06.2017, <http://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review-2017/bp-statistical-review-of-world-energy-2017-full-report.pdf>.

Pierwsza faza współpracy Chin z Kazachstanem na polu energetyki nastąpiła w latach 90., kiedy zaczęto przenosić główne ośrodki produkcyjne z prowincji Heilongjiang (głównie Daqing) do Xinjinagu (Ordos, Tarym) graniczącego z regionem Azji Centralnej. Uwagę zwracało w tym przypadku podobieństwo struktur geologicznych zachodnich regionów Chin z tymi, które występują w Kazachstanie. Cały region Azji Centralnej jawił się jako niezwykle perspektywiczny kierunek do lokowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Podmioty sektora naftowo-gazowego (tj. China National Petroleum Corporation) zaczęły wtedy zwiększać swoją aktywność w obszarze poszukiwań i wydobywania surowców, jak też podkreślać zainteresowanie budową sieci przesyłowych. Kierunki działania za granicą początkowo były wyznaczone przez korporacje, dlatego w większym stopniu dyktowały je argumenty natury biznesowej.

Państwowe przedsiębiorstwa sektora naftowo-gazowego, głównie wspomniany China National Petroleum Corporation (CNPC), stały się pionierami w rozpoznaniu kazachskiego rynku energetycznego. Początkowo w niektórych obszarach działały w sposób autonomiczny, koncentrując się na tworzeniu wspólnych przedsięwzięć (spółek *joint venture*) z lokalnymi partnerami⁷. Nie partycypowały jednak w realizacji sztandarowych projektów, skupiając uwagę na wielu pomniejszych. Największe i zarazem najbardziej perspektywiczne pola naftowe, tj. Kaszagan i Tengiz nad Morzem Kaspijskim, znajdowały się już w rękach zachodnich udziałowców. Przedsiębiorstwa z Ameryki Północnej, Europy i Rosji kontrolowały również podstawową infrastrukturę przesyłową — Kaspijskie Konsorcjum Rurociągowo (Caspian Pipeline Consortium). W tych warunkach CNPC skoncentrował się na zdobywaniu udziałów w mniejszych projektach.

Ważnym momentem w kontekście zainicjowanej współpracy energetycznej była wizyta premiera ChRL Li Penga w nowo powstałych państwach Azji Centralnej w kwietniu 1994 r. Podjęto wówczas temat budowy gazociągu z Turkmenistanu do Chin⁸. Przełom nastąpił w czerwcu 1997 r., kiedy CNPC uzyskał 60,3% udziałów w złożach AktobeMunaiGas (Zhanazhol, Kenkiyak). Po dwudziestu latach w jego rękach było już 85,42% udziałów⁹. CNPC pokonał silną konkurencję ze strony takich przedsiębiorstw, jak Texaco, Amoco, Yujnimost. Na ten cel przeznaczył 325 mln USD, zobowiązał się do inwestycji na poziomie 4 mld USD w ciągu kolejnych dwudziestu lat oraz zaoferował dodatkowe profity dla kazachskiej strony¹⁰. W tym samym roku CNPC zainicjował również negocjacje w sprawie budowy rurociągu do Chin. Szybko jednak utknęły one w martwym punkcie i po dwóch latach je zawieszono, argumentując to brakiem wystarczających rezerw w Uzen i Aktobe (Aktiubińsk) oraz spadkiem cen ropy na rynkach międzynarodowych. Warto nadmienić, że dla rządu Kazachstanu kierunek chiński otwierał nieznane wcześniej perspektywy eksportu surowców. Jednocześnie tworzył alternatywę wobec rozbudowanych wpływów Rosji, posiadającej wyraźną przewagę w ka-

⁷ Sektor energetyczny w Kazachstanie znajduje się pod kontrolą Ministerstwa Ropy i Gazu. W 2002 r. powstało państwowe przedsiębiorstwo KazMunaiGas. Zagraniczne podmioty naftowe są dzisiaj zaangażowane w działalność inwestycyjną w Kazachstanie, zarówno w obszarze *upstream*, jak i *downstream*, na bazie tworzonych spółek *joint venture*. Wcześniej funkcjonowały na bazie porozumień o podziale produkcji (Production Sharing Agreement, PSA).

⁸ PHILIP ANDREWS-SPEED, XUANII LIAO i ROLAND DANNREUTHER, *The Strategic Implications of China's Energy Needs* (London, New York, 2002), 58.

⁹ „CNPC in Kazakhstan”, China National Petroleum Corporation, dostęp 29.05.2017, http://www.cnpc.com.cn/en/Kazakhstan/country_index.shtml.

¹⁰ BO KONG, *China's International Petroleum Policy* (Santa Barbara, Calif: Praeger, 2010), 83.

zachskim sektorze energetycznym. Infrastruktura energetyczna w całej Azji Centralnej wymagała modernizacji. Słabo rozwinięty przemysł wydobywczy powodował, że bogate obszary zasobne w surowce nie były eksploatowane. Chiny jawiły się zatem jako pożądany kierunek eksportu surowców. Przemawiały za tym bliskość geograficzna, wspólnie dzielona granica oraz perspektywa eksportu nieograniczonych ilości energii w perspektywie długoterminowej. Dla Chin system połączeń gazowo-naftowych z Azją Centralną otwierał dostęp do nowych zasobów energii za granicą. Stanowił zarazem ważny element w dywersyfikacji importu surowców. Chiny pozyskiwały 75% ropy naftowej z Bliskiego Wschodu i Afryki, co wymuszało potrzebę zabezpieczenia morskich tras transportowych wiodących przez Ocean Indyjski w kierunku Cieśniny Malakka. Otwarcie nowych tras przesyłu energii pozwalało wreszcie wzmocnić, kosztem Rosji, pozycję geopolityczną w regionie.

KONSOLIDACJA OPERACJI INWESTYCYJNYCH W SEKTORZE ENERGETYCZNYM W KAZACHSTANIE

Początek nowego milenium znamionował nowe otwarcie w relacjach energetycznych Chin i Kazachstanu. CNPC skonsolidował wówczas swoją obecność w Kazachstanie i zintensyfikował działania operacyjne w sąsiednich państwach regionu. Władze w Pekinie poczęły udzielać wsparcia dyplomatycznego dla podejmowanych za granicą przedsięwzięć korporacyjnych. Inicjując strategię „wyjścia na świat” (走出去战略, *zouchuquzhanlüe; go global*), umożliwiły przedsiębiorstwom sektora energetycznego rozszerzenie skali działań biznesowych poprzez uzyskiwanie dostępu do źródeł surowcowych za granicą w oparciu o długoterminowe kontakty i przejmowanie udziałów w przemyśle energetycznym¹¹. Mogły one przy tej okazji korzystać wydatnie z preferencyjnych pożyczek udzielanych z Państwowych Funduszy Inwestycyjnych oraz instytucji kredytowych, takich jak Bank Eksportowo-Importowy oraz Chiński Bank Rozwoju.

W 2003 r. przewodniczący ChRL Hu Jintao w swoją pierwszą podróż zagraniczną udał się do Kazachstanu. W Astanie uczestniczył w podpisaniu porozumienia między CNPC a KazMunayGas. Kluczowym tematem spotkania z prezydentem Nursułtanem Nazarbajewem była współpraca w dziedzi-

¹¹ IAN TAYLOR, *China's New Role in Africa* (Boulder, Colo.: Lynne Rienner Publishers, 2009), 37.

nie energetycznej¹². Istotnym przejawem wzmocnienia związków na tym polu było zainicjowanie budowy liczącego ponad 2 tys. km ropociągu z Kazachstanu z udziałem CNPC i KazMunayGas (KMG), pierwszego tego typu przedsięwzięcia od czasu uzyskania przez Kazachstan niepodległości. Projekt został zrealizowany w trzech fazach. Ropociąg połączył pola naftowe na zachodzie kraju z linią Kaspjskiego Konsorcjum Rurociągowego, biegnącą z pól Tengiz do rosyjskiego portu Noworosyjsk nad Morzem Czarnym. Pierwszy odcinek sfinalizowano w 2003 r., wiążąc ze sobą Kenkiyak i Atyrau. Trzy lata później uruchomiono najdłuższy fragment, liczący blisko tysiąc kilometrów, z Atasu do Alashankou na granicy chińskiej. Ostatnia faza projektu, obejmująca połączenie z Kenkiyak do miasta Kumkol w centrum, została zrealizowana w październiku 2009 r. Tym samym ostatni segment inwestycji połączył pola naftowe w regionie Aktobe z linią Atasu-Alashankou¹³. Dzięki temu możliwy stał się transport ropy z pól naftowych Aktobe i Kumkol. Chiny wyrażały jednak zainteresowanie również dostępem do największych pól naftowych Kaszagan. Do początku 2017 r. rurociągiem z Kazachstanu do Chin przetransportowano łącznie 100 mln ton ropy¹⁴. Surowiec trafiał do rafinerii w Xinjiangu, Sichuanie oraz Gansu. Ogólnie 5% eksportu ropy z Kazachstanu było skierowane na rynek chiński. Produkcja ropy w Kazachstanie wynosiła w 2016 r. blisko 1,7 mln baryłek dziennie¹⁵.

Na początku XXI wieku chińskie przedsiębiorstwa wyraźnie zaktywizowały swoją obecność w Kazachstanie. W sierpniu 2003 r. CNPC powiększył swój stan posiadania, zakupując od saudyjskiego Nimir Petroleum 35% udziałów w polach naftowych North Buzachi, z rezerwami szacowanymi na poziomie ponad 1 mld baryłek ropy¹⁶. Miesiąc później

¹² „President Hu Jintao Meets With His Kazakh Counterpart Nazarbayev”, Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, 4.06.2002, dostęp 2.06.2017, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/hjtcf_665940/t23127.shtml.

¹³ ŁUKASZ GACEK, *Bezpieczeństwo energetyczne Chin. Aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych* (Kraków: Księgarnia Akademicka, 2012), 162.

¹⁴ „Понефтепроводе «Атасу-Алашанькоу» прокачано 100 млн тонн нефти”, *Деловой Казахстан* [„Ponefteprovodu ‘Atasu-Alashan’kou» prokachano 100 mln tonn нефти”, *Delovoy Kazakhstan*], 31.03.2017, dostęp 14.06.2017, <http://www.dknews.kz/business/35-oil-and-gas/14380-ponefteprovodu-atasu-alashankou-prokachano-100-mln-tonn-nefti.html>.

¹⁵ „Country Analysis Brief: Kazakhstan”, U.S. Energy Information Administration, 10.05.2017, dostęp 4.06.2017, https://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/Kazakhstan/kazakhstan.pdf.

¹⁶ „CNPC has bought 35% in Buzachi field (Kazakhstan), wants 100%”, *Казахстанская фондовая биржа* [Kazakhstanskaya fondovaya birzha] (KASE), 15.07.2003, dostęp 13.06.2017, <http://www.kase.kz/news/show/146642>.

informował o nabyciu pozostałych 65% od amerykańskiego Chevron Texaco¹⁷.

W październiku 2005 r. Petrochina, spółka zależna od CNPC, nabyła za 4,18 mld USD notowaną na kanadyjskiej giełdzie firmę Petrokazakhstan¹⁸, trzeciego co do wielkości gracza w Kazachstanie, po KazMunayGas i amerykańskim Tengizchevroil. Przejęcie Petrokazakhstan miało fundamentalne znaczenie dla CNPC w kontekście konsolidacji dotychczasowych działań w sektorze naftowo-gazowym. Stwarzało bowiem możliwość rozszerzenia skali prowadzonych operacji w Kazachstanie jak również uzyskanie szansy na podjęcie skutecznej rywalizacji z takimi przedsiębiorstwami jak Eni, Łukoil oraz Gazprom. Dodatkowym atutem było to, że Petrokazakhstan posiadał doświadczenia w operacjach typu *upstream* i *downstream*. W jego posiadaniu była również największa w kraju rafineria Szymkent¹⁹. Warto odnotować, że tuż po przejęciu Petrokazakhstan przez CNPC, Chiny i Kazachstan ustanowiły strategiczne partnerstwo.

Kolejne wielkie przejęcie nastąpiło w 2006 r., kiedy państwowa spółka inwestycyjna China International Trust and Investment (CITIC Group), nabyła za 1,91 mld USD złoża naftowe od kanadyjskiego koncernu Nations Energy. Dzięki temu CITIC uzyskał kontrolę nad złożami Karazhanbas w południowej części Kazachstanu²⁰.

W kontekście rozszerzania aktywności Chin w Azji Centralnej uwagę zwracała rozpoczęta w 2008 r. budowa gazociągu Azja Centralna – Chiny. Inwestycja w pierwszym etapie została ukończona już w grudniu 2009 r., co pozwoliło zainicjować transport gazu z kazachskiego i turkmeńskiego wybrzeża Morza Kaspijskiego do Chin. System połączeń gazowych między Azją Centralną a Chinami obejmuje dzisiaj trzy linie prowadzące z Turkmenistanu przez terytoria Uzbekistanu i Kazachstanu o łącznej przepustowości 55 mld m³ rocznie. Surowiec trafia do Chin i innych państw Azji Środkowej z pominięciem Rosji. Linie A ukończono w 2009 r., linie B — w 2010 r., a linie C — w 2013 r. Przepustowość linii A/B wynosi 30 mld m³ rocznie,

¹⁷ „CNPC became a 100% owner of the Kazakhstan oilfield Severnye Buzachi”, Казахстанская фондовая биржа [Kazakhstanskaya fondovaya birzha] (KASE), 15.09. 2003, dostęp 13.06. 2017, <http://www.kase.kz/news/show/147243>.

¹⁸ „CNPC secures Petro-Kazakhstan deal”, Gov.cn, 23.08.2005, dostęp 14.05.2017, http://www.gov.cn/english/2005-08/23/content_25688.htm.

¹⁹ MUHAMAD S. OLIMAT, *China and Central Asia in the Post-Soviet Era: A Bilateral Approach* (Lanham: Lexington Books, 2015), 108.

²⁰ „China’s CITIC group acquires Kazakhstan oil assets for 1.91 bln US dollars”, Xinhua, *People’s Daily*, 1.01.2007.

a linii C —20 mld m³ rocznie. Plan przewiduje jeszcze budowę czwartej linii D, z Turkmenistanu przez terytoria Uzbekistanu, Tadżykistanu i Kirgistanu, z pominięciem Kazachstanu. Uruchomienie nowych połączeń gazowych między Azją Centralną a Chinami doprowadziło do fundamentalnej zmiany dotychczasowych zasad współpracy regionalnej, jak również obowiązującego wcześniej modelu podaży energii²¹.

Po 2008 r. władze centralne Chin wzmocniły wsparcie dyplomatyczne dla przedsiębiorstw dokonujących operacji kapitałowych za granicą. Przejawiało się to w udzielaniu wielomiliardowych kredytów innym państwom zasobnym w surowce w formie przedpłaty za gwarantowane dostawy ropy. W ramach przyjętego schematu „pożyczek za ropę” (*oil for loan*) istotną rolę przypadła rodzimym instytucjom finansowym, takim jak Bank Eksportowo-Importowy (Eximbank) oraz Chiński Bank Rozwoju. Tym sposobem w Kazachstanie Kaz MunayGas uzyskał ze strony Eximbank pożyczkę w wysokości 10 mld USD. Znaczącą część środków przeznaczono na przejęcie MangistauMunaiGas, który dysponował prawem do prowadzenia poszukiwań i wydobycia w sumie na kilkudziesięciu polach, w tym także dużych²². Chiny zawarły również porozumienie w sprawie rozwoju jednych z ostatnich ogromnych pól gazowych – Urikhtou. W tym czasie nie tylko Kazachstan, ale też pozostałe państwa Azji Centralnej pozostawały beneficjentami polityki kredytowej Chin.

ENERGETYCZNY JEDWABNY SZLAK

Nowe perspektywy współpracy w sektorze energetycznym otworzyła inicjatywa Jednego Pasa i Jednej Drogi, która stała się kluczowym narzędziem w polityce zagranicznej Chin. 7 września 2013 r. w przemówieniu wygłoszonym na Uniwersytecie im. Nursułtana Nazarbajewa w Astanie przewodniczący ChRL Xi Jinping przedstawił pomysł budowy Ekonomicznego Pasa Jedwabnego Szlaku (*丝绸之路经济带*, *shichou zhilu jingji dai*). Mówił o pogłębianiu konsultacji politycznych sprzyjających dalszej integracji gospodarczej, rozbudowie infrastruktury transportowej łączącej Azję Wschodnią, Zachodnią i Południową, zwiększeniu handlu i inwestycji, przeprowadzaniu rozliczeń w lokalnych walutach oraz intensyfikacji w kontaktach między-

²¹ KEVIN ROSNER, „China Scores Again in Energy: Russia & Central Asia”, *Journal of Energy Security*, 12.01.2010.

²² ŁUKASZ GACEK, *Azja Centralna w polityce energetycznej Chin* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2013), 126-127.

ludzkich²³. Inicjatywa stanowiła w dużej mierze nadbudowę polityczną do wcześniej podejmowanych działań realizowanych w wymiarze bilateralnym bądź wielostronnym. Niemniej tworzyła zarazem ramy do rozszerzania powiązań w różnych płaszczyznach, głównie na polu energetycznym i infrastrukturalnym.

Szczególną rolę w implementacji tej strategii Chin przypisały Kazachstanowi. Świadczyć o tym mogły zobowiązania poczynione po 2013 r. W Astanie w 2013 r. przywódcy Chin i Kazachstanu Xi Jinping i Nursułtan Nazarbajew podpisali w sumie 22 porozumienia na łączną kwotę 30 mld USD. Najważniejsze dotyczyły współpracy energetycznej, w tym budowy rafinerii w Kazachstanie. Kluczowe uzgodnienie określało warunki nabycia 8,33% udziałów w projekcie Kaszagan przez CNPC od KazMunayGaz za około 5 mld USD²⁴.

Niedługo potem, w trakcie spotkania premierów Li Keqiang i Karima Maksimowa w grudniu 2014 r. w Astanie, podpisano umowy o wartości 14 mld USD. W tym przypadku była mowa o rozwoju współpracy w sektorze energetycznym, szczególnie w kontekście dostaw energii do Chin i innych państw z wykorzystaniem Chin jako terytorium tranzytowego. Przewidywano utworzenie wspólnego przedsięwzięcia zajmującego się produkcją paliwa jądrowego. Jednocześnie przedstawiono kilka projektów dotyczących modernizacji przemysłu węglowego w Kazachstanie w kontekście podniesienia wydajności produkcji. KazMunayGas uzgodnił z CNPC warunki współpracy dotyczące rozwoju pól naftowych Południowy Kumkol oraz Kalamka²⁵.

W marcu 2015 r. w czasie kolejnego spotkania premierów Li Keqiang i Karima Maksimowa w Pekinie podpisano 33 umowy na łączną sumę 23,6 mld USD. Dotyczyły one głównie przemysłu stalowego, metali kolorowych, rafineryjnego, elektrowni wodnych i samochodowego²⁶. W trakcie kolejnej wizyty premiera Maksimowa w Pekinie w grudniu 2015 r. podpisano umowy o wartości 4 mld USD w obszarach sektora naftowo-gazowego, produktów

²³ „Work Together to Build the Silk Road Economic Belt”, 7.09.2013, w: XI JINPING, *The Governance of China* (Beijing: Foreign Languages Press, 2014), 305.

²⁴ MARIYA GORDEYEVA, „China, Kazakhstan to ink deals worth \$30 billion on Saturday”, Reuters, 7.09.2013, dostęp 12.12.2016, <http://www.reuters.com/article/us-kazakhstan-china-deals/china-kazakhstan-to-ink-deals-worth-30-billion-on-saturday-idUSBRE98608320130907>

²⁵ MALIKA ORAZGALIYEVA, „Kazakhstan, China Ink \$14 billion in Cooperation Deals”, *The Astana Times*, 17.12.2014, dostęp 7.02.2017, http://astanatimes.com/kazakhstan-china-ink-14-billion-cooperation-deals%2F&usg=AOvVaw2__DUSJu-jMip-QYRdY7CF.

²⁶ „China, Kazakhstan sign 33 deals worth of 23.6 billion U.S. dollars”, Xinhua, 27.03.2015, dostęp 28.03.2015, http://news.xinhuanet.com/english/2015-03/27/c_134104187.htm.

petrochemicznych, wydobywania uranu oraz telekomunikacji. Częścią tego pakietu było porozumienie między chińskim prywatnym przedsiębiorstwem CEFC China Energy Company Ltd w sprawie przejęcia 51% udziałów KMG International (KMGI), należącego do koncernu KazMunayGas KMGZ.KZ. Działalność KMGI skoncentrowana była głównie w Europie. Wartość transakcji wyniosła od 0,5 do 1 mld USD. Obok tego China National Chemical Engineering podpisał porozumienie z Kazakhstan Petrochemical Industries dotyczące budowy kompleksu chemicznego o wartości 1,87 mld USD. Spółka zależna od China General Nuclear Power Corporation, CGN Mining Co, uzgodniła natomiast warunki nabycia od Kazatomprom pakietu mniejszościowego na rozwój zasobów uranu w Kazachstanie. Inna spółka zależna od China General Nuclear Power Corporation, CGNPC Uranium Resources, uzgodniła z Kazatomprom warunki dostaw paliwa jądrowego do Chin, Kazachstanu oraz innych potencjalnych nabywców. Sinopec podpisał list intencyjny z KazMunayGas o współpracy w sektorze petrochemicznym i odnawialnych źródeł energii²⁷. Warto nadmienić, że w grudniu 2015 r. został utworzony fundusz współpracy w wysokości 2 mld USD, służący promocji wspólnych projektów przemysłowych²⁸. Istotną rolę w promowaniu regionalnej współpracy odgrywa Xinjiang. Na uwagę zasługuje tu wizyta przewodniczącego partii komunistycznej z Xinjiangu Zhang Chunxiana w Kazachstanie w maju 2016 r., w trakcie której doszło do podpisania umów na łączną kwotę 2 mld USD. Dotyczyły one głównie energetyki, rolnictwa i przemysłu²⁹.

Kolejna wizyta przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga w Kazachstanie w czerwcu 2017 r. stanowiła wyraźne potwierdzenie, jaką rolę Chiny zarezerwowały dla tego państwa ramach realizowanej dyplomacji energetycznej. W Astanie mówił on bowiem o współpracy w promowaniu nowych źródeł energii, głównie energetyki jądrowej, wiatrowej i słonecznej³⁰. Zdaniem dyrektora zarządzającego w CNPC Bian Dezhi wspomniana wizyta otwiera nowe perspektywy do działań biznesowych dla chińskich przedsię-

²⁷ CHEN AIZHU i ADAM ROSE, „Private China firm to take control of unit of Kazakh state oil company”, Reuters, 15.12.2015, dostęp 18.12.2015, <https://www.reuters.com/article/us-china-kazakhstan/private-china-firm-to-take-control-of-unit-of-kazakh-state-oil-company-idUSKBN0TY1D320151215>.

²⁸ „China, Kazakhstan earmark fund for industrial cooperation”, Xinhua, *Global Times*, 14.12.2015, dostęp 15.12.2015, <http://www.globaltimes.cn/content/958376.shtml>.

²⁹ „China, Kazakhstan sign \$2 billion in deals as Xinjiang party boss visits”, Reuters, 6.05.2016, dostęp 7.05.2016, <http://uk.reuters.com/article/uk-china-kazakhstan/china-kazakhstan-sign-2-billion-in-deals-as-xinjiang-party-boss-visits-idUKKCN0XX0C8>.

³⁰ „Си Цзиньпин: Нужно выводить китайско-казахстанское сотрудничество на новую высоту” [Si Tszin’pin: Nuzhno vyvodit’ kitaysko-kazakhstanskoye sotrudnichestvo na novuyu vysotu], jak w przypisie 5.

biorstw w Azji Środkowej, zwłaszcza w płaszczyźnie energetycznej. Chiny są zajęte budową Ekonomicznego Pasa Jedwabnego Szlaku w Azji Centralnej i w tym kontekście tworzone połączenia naftowo-gazowe traktują jako immanentny element „energetycznego Jedwabnego Szlaku”³¹.

PERSPEKTYWICZNE OBSZARY WSPÓŁPRACY W OBSZARZE TECHNOLOGII NISKOEMISYJNYCH

Wydaje się, że największy potencjał rozwojowy w najbliższej przyszłości mają sektory związane z czystymi i odnawialnymi źródłami energii. Azja Centralna stwarza dogodne możliwości do pozyskiwania gazu ziemnego i uranu, uchodzących za stosunkowo czyste źródła energii. Pozostaje to szczególnie ważne w obliczu promowania niskoemisyjnych rozwiązań w Chinach. Import gazu z regionu pozwala również tworzyć znaczące nadwyżki tego surowca w najbliższej przyszłości.

W kwietniu 2017 r. uruchomiono gazociąg z południowego Kazachstanu do Chin. Tą drogą do Chin będzie trafiało 5 mld m³ rocznie³², co dodatkowo stanowi ważny argument w dywersyfikacji kierunków importu. Według raportu Platts³³ nadwyżki mogą sięgnąć 50 mld m³ w 2020 r. w następstwie długoterminowych dostaw skroplonego gazu LNG (*liquefied natural gas*) oraz zwiększania importu z wykorzystaniem rurociągów. Przewiduje się, że import LNG zwiększy się z 19,65 mln ton rocznie (27 mld m³) do 40 mln ton (55 mld m³) w 2020 r. i 50 mln ton (70 mld m³) w 2030 r. Zdolności przesyłowe rurociągów wzrosną zaś z 67 mld m³ w 2015 r. (z tego wykorzystywano tylko połowę) do 100 mld m³ w 2020 r. Chiny dzięki temu będą wówczas transportować rurociągami 65 mld m³ gazu rocznie. Import w tym czasie będzie stanowił 120 mld m³ wobec produkcji krajowej na poziomie 220 mld m³. Konsumpcja w ciągu pięciu lat wzrośnie zaś z 192 mld m³ do 290 mld m³, co sprawi, że pojawi się nadwyżka na poziomie 50 mld m³.

W kontekście tych rozważań należy podkreślić, że Gazprom planuje uruchomienie dostaw gazu do Chin „wschodnim szlakiem” ze złóż w zachodniej

³¹ REN QI, „Energy ties further boosted in Central Asia”, *China Daily*, 9.06.2017, dostęp 14.06.2017, http://www.chinadaily.com.cn/business/2017-06/09/content_29678580.htm.

³² ZHENG XIN, „New pipeline broadens gas supplies”, *China Daily*, 15.04.2017, dostęp 14.06.2017, http://www.chinadaily.com.cn/business/2017-04/15/content_28939945.htm.

³³ „China seen having 50 Bcm of excess natural gas by 2020: CNPC”, Platts, 9.11.2016, dostęp 14.06.2017, <https://www.platts.com/latest-news/natural-gas/tokyo/china-seen-having-50-bcm-of-excess-natural-gas-26591453>.

Syberii nie wcześniej niż w maju 2019 r.³⁴ Na mocy porozumień z 2014 r. Rosjanie zobowiązali się zainicjować dostawy 38 mld m³ gazu rocznie przez trzydzieści lat, począwszy od 2018 r. Jednocześnie planują uruchomienie dostaw „zachodnim szlakiem”, czyli gazociągiem Altaj (Siła Syberii II), mogącym transportować 30 mld m³ gazu rocznie ze złóż w zachodniej Syberii. Rurociąg z zachodniej Syberii łączyłaby się z chińską magistralą Zachód-Wschód, dzięki której surowiec docierałby na wschodnie wybrzeże Chin. Kwestią nierozwiązaną jest jednak wysokość cen. Ponadto, spoglądając na regionalną strukturę zapotrzebowania, dla Chin priorytetem w dalszym ciągu pozostaje projekt na trasie wschodniej³⁵.

Gaz ziemny trafia do Chin również rurociągiem z Birmy. Zdolności przesyłowe gazociągu wynoszą 12 mld m³ surowca rocznie. Turkmenistan, pozostający największym eksporterem gazu ziemnego do Chin, zaplanował z kolei zwiększenie już w 2017 r. dostaw gazu na tym kierunku do 38 mld m³ z poziomu z 35 mld m³ w 2016 r.³⁶ Warto jeszcze wspomnieć, że Chiny importują znaczące ilości skroplonego gazu LNG. W 2016 r. znalazły się na trzecim miejscu wśród największych odbiorców skroplonego gazu na świecie. Import wyniósł w tym czasie 26,8 mld m³ (10,4% globalnego importu). Dla porównania Japonia zaimportowała 83,3 mld m³ (32,3%), a Korea Południowa 33,7 mld m³ (13,1%)³⁷.

Chiny blisko współpracują z Kazachstanem w sektorze energii jądrowej. Kazachstan ma drugie co do wielkości złoża uranu (12% światowych zasobów). Od 2009 r. jest światowym liderem w jego produkcji. W 2015 i 2016 r. odpowiadał za 39% globalnego wydobycia³⁸. Dla Kazachstanu niezwykle chłonny rynek chiński przedstawia się bardzo obiecująco, biorąc pod uwagę dużą dynamikę w budowie nowych reaktorów. Przewiduje się, że w Chinach

³⁴ „专访俄气副总裁兼首席财务官克鲁格洛夫：中俄天然气项目2019年后首次输气谋求在港交所挂牌”，21世纪经济报道 [Zhuanfang eqifu zongcai jian shouxi caiwu guan Keluge-luofu: Zhong E tianranqi xiangmu 2019 nian hou shouci shu qi mouqiu zai gang jiao suo guapai, 21 Shiji jingji baodao], 21st Century Business Herald, 31.03.2017.

³⁵ Szerzej zob. ŁUKASZ GACEK, „Nowe paradygmaty dialogu energetycznego Chin z Rosją: rywalizacja czy współpraca?”, w: *Gospodarka światowa w XXI wieku. Współczesne uwarunkowania i wyzwania*, red. Małgorzata Czermińska (Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, 2015), 87–110.

³⁶ MARAT GURT, „Turkmenistan plans higher gas exports to China, steady sales to Iran”, Reuters, 31.05.2017, dostęp 3.06.2017, <http://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFL8N1IX403>.

³⁷ *IGU World LNG Report — 2017 Edition*, p. 11, http://www.igu.org/sites/default/files/103419-World_IGU_Report_no%20crops.pdf (9 VI 2017).

³⁸ „Uranium and Nuclear Power in Kazakhstan”, World Nuclear Association, 9.05.2017, dostęp 16.06.2017, <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/kazakhstan.aspx>.

w ciągu najbliższych lat do użytku będzie oddawanych 4-6 reaktorów rocznie. Strategiczną współpracę z Kazachstanem w sektorze jądrowym rozwijają od 2006 r. China Guangdong Nuclear Power Group (China General Nuclear Corporation, CGN) oraz od 2007 r. China National Nuclear Corporation (CNNC). Już w 2011 r. Kazachstan deklarował gotowość zabezpieczenia 40% chińskiego popytu na uran³⁹. W połowie 2014 r. Kazatomprom informował jednak, że aż 55% produkcji trafiło do Chin⁴⁰. W 2017 r. Kazachstan przekazał wiadomość o rozpoczęciu produkcji paliwa jądrowego dla chińskich elektrowni w 2019 r.⁴¹ Chiny pozostają zainteresowane budową elektrowni jądrowej w Kazachstanie. W kontekście promowania czystych źródeł energii Kazachstan zamierza wybudować co najmniej jedną elektrownię jądrową⁴².

W ramach inicjatywy Nowego Jedwabnego Szlaku można dostrzec wzmożone zainteresowanie Chin sektorem odnawialnych źródeł energii. W strukturze zużycia energii pierwotnej Kazachstanu zdecydowanie dominują paliwa kopalne. W zestawieniu International Energy Agency za 2014 r. węgiel stanowił 48,2%, gaz ziemny — 33,8%, ropa — 17%, a hydroenergetyka — 0,9% udziału w rynku paliw⁴³. Aż 80% energii elektrycznej pozyskiwanej było na północy, gdzie zlokalizowane są największe kopalnie węgla. Kazachstan ma jednak ogromny potencjał do rozwoju odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza wiatrowej, słonecznej i wodnej. Nic więc dziwnego, że władze centralne starają się to wykorzystać. W przedstawionej strategii rozwojowej państwa prezydent Nursułtan Nazarbajew podkreślał, że 50% energii wytwarzanej w Kazachstanie do 2050 r. będzie pochodziło ze źródeł odnawialnych⁴⁴. W czasach sowieckich Kazachstan rozwijał głównie projekty hydro-

³⁹ „Нурсултан Назарбаев совершил поездку на высокоскоростном поезде из Пекина в Тяньцзинь”, *Казахстанская правда* [Nursultan Nazarbayev sovershil poyezdku na vysokoskorostnom poyezde iz Pekina v Tyan'tszin”. *Kazakhstanskaya pravda*], 23.02.2011.

⁴⁰ „Uranium and Nuclear Power in Kazakhstan”, jak w przypisie 38.

⁴¹ MARIYA GORDEYEVA i OLZHAS AUYEZOV, „Kazakhstan to produce nuclear fuel for China”, Reuters, 26.05.2017, dostęp 28.05.2017, <http://uk.reuters.com/article/kazakhstan-china-nuclearpower/kazakhstan-to-produce-nuclear-fuel-for-china-idUKL8N1IS268>.

⁴² „Kazakhstan Plans to Build Nuclear Power Plant”, KazWorld.info, 17.2016, dostęp 16.06.2017, <http://kazworld.info/?p=56788>.

⁴³ „Share of total primary energy supply in 2014. Kazakhstan”, International Energy Agency, dostęp 16.06.2017, <https://www.iea.org/stats/WebGraphs/KAZAKHSTAN4.pdf>.

⁴⁴ „Послание Президента Республики Казахстан – Лидеранации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия ‘Казахстан-2050’: новый политический курс состоявшегося государства» [Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan — Lidera natsii Nursultana Nazarbayeva narodu Kazakhstana “Strategiya ‘Kazakhstan-2050’: novyy politicheskiy kurs sostoyavshegosya gosudarstva”], 14.12.2012, Официальный сайт Президента Республики Казахстан [Ofi-

energetyczne i geotermalne, na początku XX wieku w większym stopniu zaczęły jednak koncentrować się na poszukiwaniu nowych możliwości związanych z budową małych hydroelektrowni oraz realizacją projektów w sektorze energetyki słonecznej i wiatrowej. Przyjęte rozwiązania ustawowe dały zielone światło dla upowszechniania niskoemisyjnych rozwiązań. 4 lipca 2009 r. rząd w Astanie przyjął ustawę o wsparciu dla energetyki odnawialnej⁴⁵. W znowelizowanej ustawie o odnawialnych źródłach energii z 4 lipca 2013 r. wprowadzono szereg rozwiązań sprzyjających inwestycjom w tym sektorze. Zmiany przewidywały między innymi zakup energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych za stałą taryfę gwarantowaną przez okres 15 lat⁴⁶. W przyjętej 28 kwietnia 2016 r. ustawie ekologicznej położono z kolei nacisk na efektywne wykorzystanie zasobów i ochronę środowiska. Skoncentrowano się głównie na takich obszarach, jak: odpady, przemysł elektroenergetyczny i zasoby wodne. Określono wytyczne w sprawie usuwania i składowania odpadów, zarządzania jakością wód, przyjęcia określonych standardów w zakresie konsumpcji wody i utylizacji ścieków⁴⁷.

Wydaje się, że rozwój odnawialnych źródeł energii może się przyczynić do znacznego wzrostu inwestycji bezpośrednich i dywersyfikacji krajowego systemu wytwarzania energii. Będzie się to jednak wiązało z szeregiem wyzwań. Obecny w Kazachstanie scentralizowany i nieelastyczny system elektroenergetyczny, pozostaje nadmiernie uzależniony od nieskorygowanych elektrowni cieplnych i przestarzałej infrastruktury przesyłowej,

tsial'nyy sayt Prezidenta Respubliki Kazakhstan], dostęp 4.06.2017, http://www.akorda.kz/ru/events/astana_kazakhstan/participation_in_events/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-liderancii-nursultana-nazarbaeva-narodu-kazahstana-strategiya-kazahstan-2050-novyi-politicheskii.

⁴⁵ „О поддержке использования возобновляемых источников энергии”, Закон Республики Казахстан от 4 июля 2009 года № 165-IV ЗРК [„O podderzhke ispol'zovaniya vozobnovlyayemykh istochnikov energii”, Zakon Respubliki Kazakhstan ot 4 iyulya 2009 goda № 165-IV ZRK].

⁴⁶ „О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам поддержки использования возобновляемых источников энергии”, Закон Республики Казахстан от 4 июля 2013 года № 128-V [„O vnesenii izmeneniy i dopolneniy v nekotoryye zakonodatel'nyye akty Respubliki Kazakhstan po voprosam podderzhki ispol'zovaniya vozobnovlyayemykh istochnikov energii”, Zakon Respubliki Kazakhstan ot 4 iyulya 2013 goda № 128-V].

⁴⁷ „О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам перехода Республики Казахстан к «зеленой экономике»”, Закон Республики Казахстан от 28 апреля 2016 года № 506-V ЗРК [„O vnesenii izmeneniy i dopolneniy v nekotoryye zakonodatel'nyye akty Respubliki Kazakhstan po voprosam perekhoda Respubliki Kazakhstan k 'zelenoy ekonomike'”, Zakon Respubliki Kazakhstan ot 28 aprelya 2016 goda № 506-V ZRK].

notującej regularne duże straty w przesyłaniu energii elektrycznej. Niedobory mocy nie są w pełni rekompensowane przez import energii elektrycznej z Rosji, Kirgistanu i Uzbekistanu. Dodatkowym problemem jest fakt, że do rozwoju odnawialnych źródeł energii najlepiej nadają się terytoria wiejskie, pozostające w sporym oddaleniu od istniejącej infrastruktury przesyłowej, co znacząco podnosi koszty realizacji potencjalnych inwestycji. Dodatkowe wyzwania wiążą się z brakiem przejrzystości w egzekwowaniu prawa, słabym zarządzaniem oraz korupcją, co oddziałuje na poziom inwestycji w sektorze zielonej energii. Upowszechnianie odnawialnych źródeł energii w Kazachstanie jest wciąż na etapie wstępnym, istnieje tu jednak ogromny potencjał, co każe sądzić, że napływ inwestycji w tym sektorze będzie coraz wyższy.

Przewiduje się, że zapotrzebowanie na energię elektryczną w Kazachstanie będzie do 2030 r. wzrastało średnio o 2,5% rocznie⁴⁸. Starzejąca się infrastruktura energetyczna, przy braku wielkich nowych inwestycji, sprawia że potencjał krajowy jest wykorzystywany tylko w minimalnym stopniu. Dlatego też dodatkowe zainstalowane moce pochodzące z odnawialnych źródeł energii mogą częściowo rozwiązać problem niedoborów energii elektrycznej. To będzie jednak zależało nie tylko od modernizacji i rozbudowy infrastruktury przesyłowej i dystrybucji energii, ale również budowy nowych instalacji.

Otwiera to pole dla chińskich przedsiębiorstw, które są żywo zainteresowane partycypowaniem w tego rodzaju przedsięwzięciach. Świadczy o tym choćby to, że około tysiąca przedsiębiorstw z branży energetycznej z Chin zapowiedziało udział w Expo 2017 w Astanie, organizowanym od czerwca do września 2017 r. Ich zainteresowanie koncentrowało się głównie właśnie na zielonych niskoemisyjnych technologiach, sekwestracji węgla, energetyce jądrowej, przekształcaniu konwencjonalnych zasobów energetycznych, ochronie środowiska oraz zrównoważonym rozwoju⁴⁹.

Pierwsze efekty współpracy już są dostrzegalne. Inwestycje w sektorze zielonej energii wpisane zostały w strategiczną inicjatywę Jednego Pasa i Jednej Drogi. Chiny położyły nacisk na obszar produkcji i przesyłu energii elektrycznej. Stwarza to jednocześnie szansę na zdynamizowanie eksportu

⁴⁸ „Renewable Energy in Kazakhstan”, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), dostęp 16.06.2017, www.ebrd.com/documents/ict/renewable-energy-in-kazakhstan.pdf, s. 3.

⁴⁹ „ЭКСПО посетят представители свыше тысячи энергетических предприятий Китая” [EKSPŌ posetyat predstaviteli svyshe tysyachi energeticheskikh predpriyatij Kitaya], Kazinform, 5.06.2017, dostęp 14.06.2017, http://www.inform.kz/ru/ekspo-posetyat-predstaviteli-svyshe-tysyachi-energeticheskikh-predpriyatij-kitaya_a3032909.

technologii z zakresu czystych i odnawialnych źródeł energii, za czym przemawia spora wiedza i doświadczenie chińskich reprezentantów tego sektora. Z raportu *Global Trends in Renewable Energy Investment 2017* wynika, że w 2016 r. Chiny były największym inwestorem w zieloną energię na świecie, wydatkowując 78,3 mld USD wobec łącznych światowych inwestycji na poziomie 241,6 mld USD. Większość środków przeznaczyły w rozwój energetyki słonecznej i wiatrowej. Odpowiadało to około jednej trzeciej globalnych inwestycji w tych dwóch sektorach⁵⁰. W 2016 r. z Chin pochodziło pięć z sześciu największych przedsiębiorstw produkujących baterie słoneczne, podobnie jak pięciu spośród dziesięciu największych producentów turbin wiatrowych. To pokazuje, że to Chiny nadają ton rozwojowi w sektorze zielonej energii na świecie.

Warto wspomnieć o realizowanych już wspólnych projektach w Kazachstanie. Z końcem maja 2017 r. poinformowano o realizacji wartego około 20 mln USD projektu solarnego, o mocy 12 MW, Shetpe w regionie Mangystau, przez francuskie przedsiębiorstwo ECM Technologies wraz z chińskimi partnerami⁵¹. Obok tego Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych zobowiązał się do finansowania budowy farmy fotowoltaicznej Gulshat PV Solar Power Plant o mocy 40 MW⁵². We wrześniu 2013 r. Chiny zapowiedziały natomiast budowę farmy wiatrowej w obwodzie Pawłodar o mocy 50 MW. Wartość projektu szacowano na 100 mln USD⁵³. W kwietniu 2017 r. SANY Group poinformował o współfinansowaniu kolejnego projektu w sektorze energetyki wiatrowej⁵⁴.

⁵⁰ „Global Trends in Renewable Energy Investment 2017”, Frankfurt School. FS-UNEP Collaborating Centre for Climate & Sustainable Energy Finance, dostęp 17.06.2017, <http://fs-unep-centre.org/sites/default/files/publications/globaltrendsrenewableenergyinvestment2017.pdf>.

⁵¹ EMILIANO BELLINI, „Kazakhstan’s government announces 12 MW large-scale solar project”, *PV Magazine*, 31.05.2017, dostęp 16.06.2017, <https://www.pv-magazine.com/2017/05/31/kazakhstans-government-announces-12-mw-large-scale-solar-project/>.

⁵² „Kazakhstan: 40 MW Gulshat PV Solar Power Plant Project”, Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), dostęp 16.06.2017, https://www.aiib.org/en/projects/proposed/2016/_download/solar-power-plant-project/proposed_project_summary_40_mw_gulshat_pv_solar_power_plant.pdf.

⁵³ „China to fund construction of wind power station in Kazakhstan’s Pavlodar oblast”, *Tengri News*, 9.09.2013, dostęp 16.06.2017, <https://en.tengrinews.kz/markets/China-to-fund-construction-of-wind-power-station-in-22490/>.

⁵⁴ „Китайская SANY Group инвестирует в ветровую энергетику Казахстана” [Kitayskaya SANY Group investiruyet v vetrovuyu energetiku Kazakhstana], Kazinform, 25.04.2017, dostęp 16.06.2017, http://www.inform.kz/ru/kitayskaya-sany-group-investiruet-v-vetrovuyu-energetiku-kazah-stana_a3020731.

PODSUMOWANIE

Kazachstan odgrywa kluczową rolę w polityce energetycznej Chin, szczególnie w kontekście dywersyfikacji dostaw i bezpieczeństwa energetycznego. Od początku nowego tysiąclecia Chiny znacząco wzmocniły obecność na kazachskim rynku. Na bazie realizowanej strategii „wyjścia na świat” rodzime przedsiębiorstwa wydatnie korzystały ze wsparcia dyplomatycznego i finansowego, co ułatwiało im zdobywanie dostępu do lokalnych zasobów surowców energetycznych.

Inicjatywa Ekonomicznego Pasa Jedwabnego Szlaku, nieprzypadkowo ogłoszona właśnie w Kazachstanie w 2013 r., stanowiła z jednej strony nadbudowę polityczną do wcześniej podejmowanych przedsięwzięć w tym państwie, a z drugiej strony tworzyła nowe, obiecujące perspektywy do zdynamizowania współpracy w płaszczyźnie energetycznej. Poprzez realizację projektów infrastrukturalnych głównie w kontekście budowy nowych połączeń transportowych, energetycznych i telekomunikacyjnych Chiny stopniowo zmieniają dotychczasową konfigurację zależności i powiązań w całym regionie Azji Centralnej, wykształconą jeszcze w czasach sowieckich. Dla chińskich przedsiębiorstw energetycznych inicjatywa Jednego Pasa i Jednej Drogi stanowi doskonałą podstawę do rozszerzenia możliwości biznesowych. Szczególną uwagę zwracają niezwykle obiecujące sektory czystych i odnawialnych źródeł energii, gdzie Chiny, bazując na swoich doświadczeniach i wiedzy, mogą zaoferować wysokiej jakości produkty po relatywnie niskich cenach.

BIBLIOGRAFIA

- ANDREWS-SPEED, PHILIP, XUANI LIAO i ROLAND DANNREUTHER. *The Strategic Implications of China's Energy Needs*. London, New York: Routledge, 2002.
- BELLINI, EMILIANO. „Kazakhstan's government announces 12 MW large-scale solar project”. *PV Magazine*, 31.05.2017. Dostęp 16.06.2017. <https://www.pv-magazine.com/2017/05/31/kazakhstans-government-announces-12-mw-large-scale-solar-project/>.
- BO KONG. *China's International Petroleum Policy*. Santa Barbara, Calif.: Praeger, 2010.
- BP Statistical Review of World Energy*, czerwiec 2017. Dostęp 13.06.2017. <http://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review-2017/bp-statistical-review-of-world-energy-2017-full-report.pdf>.
- CABESTAN, JEAN-PIERRE. *Polityka zagraniczna Chin. Między integracją a dążeniem do mocarstwa*. Tłum. Elżbieta Brzozowska. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2013.
- CHEN AIZHU i ADAM ROSE. „Private China firm to take control of unit of Kazakh state oil company”. Reuters, 15.12.2015.

- „China seen having 50 Bcm of excess natural gas by 2020: CNPC”. Platts, 9.11.2016. Dostęp 14.06.2017. <https://www.platts.com/latest-news/natural-gas/tokyo/china-seen-having-50-bcm-of-excess-natural-gas-26591453>.
- „China to fund construction of wind power station in Kazakhstan's Pavlodar oblast”. *Tengri News*, 9.09.2013. Dostęp 16.06.2017. <https://en.tengrinews.kz/markets/China-to-fund-construction-of-wind-power-station-in-22490/>.
- „Chinese Investments & Contracts in Kazakhstan (2005-2016)”. China Global Investment Tracker. Dostęp 24.06.2017. <http://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>.
- „China, Kazakhstan earmark fund for industrial cooperation”. Xinhua, *Global Times*, 14.12.2015.
- „China, Kazakhstan sign 33 deals worth of 23.6 billion U.S. dollars”. Xinhua, 27.03.2015.
- „China, Kazakhstan sign \$2 billion in deals as Xinjiang party boss visits”. Reuters, 6.06.2016.
- „China's CITIC group acquires Kazakhstan oil assets for 1.91 bln US dollars”. Xinhua, *People's Daily*, 1.01.2007.
- „CNPC became a 100% owner of the Kazakhstan oilfield Severnye Buzachi”. Казахстанская фондовая биржа [Kazakhstanskaya fondovaya birzha] (KASE), 15.09.2003. Dostęp 13.06.2017. <http://www.kase.kz/news/show/147243>.
- „CNPC has bought 35% in Buzachi field (Kazakhstan), wants 100%”. Казахстанская фондовая биржа [Kazakhstanskaya fondovaya birzha] (KASE), 15.07.2003. Dostęp 13.06.2017. <http://www.kase.kz/news/show/146642>.
- „CNPC in Kazakhstan”. China National Petroleum Corporation. Dostęp 13.06.2017. http://www.cnpc.com.cn/en/Kazakhstan/country_index.shtml.
- „CNPC secures Petro-Kazakhstan deal”. Gov.cn, 23.08.2005. Dostęp 14.05.2017. http://www.gov.cn/english/2005-08/23/content_25688.htm.
- „Country Analysis Brief: Kazakhstan”. U.S. Energy Information Administration, 10.05.2017. Dostęp 4.06.2017. https://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/Kazakhstan/kazakhstan.pdf.
- „ЭКСПО посетят представители свыше тысячи энергетических предприятий Китая” [EKSPo posetyat predstaviteli svyshe tysyachi energeticheskikh predpriyatij Kitaya]. Kazinform, 5.06.2017. Dostęp 14.06.2017. http://www.inform.kz/ru/ekspo-posetyat-predstaviteli-svyshe-tysyachi-energeticheskikh-predpriyatij-kitaya_a3032909.
- GACEK, ŁUKASZ. *Azja Centralna w polityce energetycznej Chin*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2013.
- GACEK, ŁUKASZ. *Bezpieczeństwo energetyczne Chin. Aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2012.
- GACEK, ŁUKASZ. „Nowe paradygmaty dialogu energetycznego Chin z Rosją: rywalizacja czy współpraca?”. W: *Gospodarka światowa w XXI wieku. Współczesne uwarunkowania i wyzwania*. Red. Małgorzata Czermińska. 87–110. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, 2015.
- „Global Trends in Renewable Energy Investment 2017”. Frankfurt School. FS-UNEP Collaborating Centre for Climate & Sustainable Energy Finance. Dostęp 17.06.2017. <http://fs-unep-centre.org/sites/default/files/publications/globaltrendsrenewableenergyinvestment2017.pdf>.
- GORDEYEVA, MARIYA. „China, Kazakhstan to ink deals worth \$30 billion on Saturday”. Reuters, 7.09.2013.
- GORDEYEVA, MARIYA. „Kazakhstan to produce nuclear fuel for China”. Reuters, 26.05.2017.
- GURT, MARAT. „Turkmenistan plans higher gas exports to China, steady sales to Iran”. Reuters, 31.05.2017.
- IGU World LNG Report — 2017 Edition*, s. 11, http://www.igu.org/sites/default/files/103419-World_IGU_Report_no%20crops.pdf. Dostęp 9.06.2017.
- „Kazakhstan Plans to Build Nuclear Power Plant”. KazWorld.info, 17.09.2016. Dostęp (16.06.2017. <http://kazworld.info/?p=56788>.
- „Kazakhstan: 40 MW Gulshat PV Solar Power Plant Project”. Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB). Dostęp (16.06.2017) https://www.aiib.org/en/projects/proposed/2016/_download/solar-power-plant-project/proposed_project_summary_40_mw_gulshat_pv_solar_power_plant.pdf.

- „Китайская SANY Group инвестирует в ветровую энергетику Казахстана” [Kitayskaya SANY Group investiruyet v vetrovuyu energetiku Kazakhstana]. Kazinform, 25.04.2017. Dostęp 16.06.2017. http://www.inform.kz/ru/kitayskaya-sany-group-investiruet-v-vetrovuyu-energetiku-kazahstana_a3020731.
- „Нурсултан Назарбаев совершил поездку на высокоскоростном поезде из Пекина в Тяньцзинь”. *Казахстанская правда* [Nursultan Nazarbayev sovershil poyezdku na vysokoskorostnom poyezde iz Pekina v Tyan'tsin. *Kazakhstanskaya pravda*], 23.02.2011.
- „О поддержке использования возобновляемых источников энергии”. Закон Республики Казахстан от 4 июля 2009 года №165-IV ЗРК [„O podderzhke ispol'zovaniya vozobnovlyayemykh istochnikov energii”. Zakon Respubliki Kazakhstan ot 4 iyulya 2009 goda № 165-IV ZRK].
- „О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам перехода Республики Казахстан к «зеленой экономике»”. Закон Республики Казахстан от 28 апреля 2016 года № 506-V ЗРК [„O vnesenii izmeneniy i dopolneniy v nekotoryye zakonodatel'nyye akty Respubliki Kazakhstan po voprosam perekhoda Respubliki Kazakhstan k 'zelenoy ekonomike'”. Zakon Respubliki Kazakhstan ot 28 aprelya 2016 goda № 506-V ZRK].
- „О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам поддержки использования возобновляемых источников энергии”. Закон Республики Казахстан от 4 июля 2013 года № 128-V [„O vnesenii izmeneniy i dopolneniy v nekotoryye zakonodatel'nyye akty Respubliki Kazakhstan po voprosam podderzhki ispol'zovaniya vozobnovlyayemykh istochnikov energii”. Zakon Respubliki Kazakhstan ot 4 iyulya 2013 goda № 128-V].
- OLIMAT, MUHAMAD S. *China and Central Asia in the Post-Soviet Era: A Bilateral Approach*. Lanham: Lexington Books, 2015.
- ORAZGALIYEVA, MALIKA. „Kazakhstan, China Ink \$14 billion in Cooperation Deals”. *The Astana Times*, 17.12.2014.
- „По нефтепроводу ‘Атасу-Алашанькоу’ прокачено 100 млн тонн нефти. *Деловой Казахстан* [„Ponefteprovodu ‘Atasu-Alashan'kou’ prokachano 100 mln tonn nefi”. *Delovoy Kazakhstan*], 31.03.2017. Dostęp 14.06.2017. <http://www.dknews.kz/business/35-oil-and-gas/14380-po-nefteprovodu-atasu-alashankou-prokachano-100-mln-tonn-nefti.html>.
- „Послание Президента Республики Казахстан — Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия ‘Казахстан-2050’: новый политический курс состоявшегося государства» [Poslaniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan — Lidera natsii Nursultana Nazarbayeva narodu Kazakhstana “Strategiya ‘Kazakhstan-2050’: novyy politicheskiy kurs sostoyavshegosya gosudarstva”], 14.12.2012. Dostęp 4.06.2017. Официальный сайт Президента Республики Казахстан [Ofitsial'nyy sayt Prezidenta Respubliki Kazakhstan], http://www.akorda.kz/ru/events/astana_kazakhstan/participation_in_events/poslanie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-lidera-nacii-nursultana-nazarbaeva-narodu-kazahstana-strategiya-kazakhstan-2050-novy-politicheskii-.
- „President Hu Jintao Meets With His Kazakh Counterpart Nazarbayev”. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 4.06.2002. Dostęp 2.06.2017) http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/hjtcf_665940/t23127.shtml.
- REN QI. „Energy ties further boosted in Central Asia”. *China Daily*, 9.06.2017.
- „Renewable Energy in Kazakhstan”. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Dostęp 16.06.2017. www.ebrd.com/documents/ict/renewable-energy-in-kazakhstan.pdf.
- ROSNER, KEVIN. „China Scores again in Energy: Russia & Central Asia. *Journal of Energy Security*, 12.01.2010.

- 上海合作组织成员国总理会晤在京举行 [Shanghai Hezuo Zuzhi chengyuan guo zongli huiwu zaijing juxing]. 中华人民共和国外交部 [Zhonghua Renmin Gongheguo Waijiaobu], 23.09.2003.
- „Share of total primary energy supply in 2014. Kazakhstan”. International Energy Agency. Dostęp 16.06.2017. <https://www.iea.org/stats/WebGraphs/KAZAKHSTAN4.pdf>.
- „Си Цзиньпин: Нужно выводить китайско-казахстанское сотрудничество на новую высоту” [Si Tszin’pin: Nuzhno vyvodit’ kitaysko-kazakhstanskoye sotrudnichestvo na novuyu vysotu], Kazinform, 7.06.2017. Dostęp 24.06.2017. http://www.inform.kz/ru/si-czin-pin-nuzhno-vyvodit-kitaysko-kazakhstanskoe-sotrudnichestvo-na-novuyu-vysotu_a3033706.
- TAYLOR, IAN. *China’s New Role in Africa*. Boulder, Colo.: Lynne Rienner Publishers, 2009.
- TOLEUKHANOVA, AIGERIM. „Kazakhstan & China: Fear, Loathing and Money”. Eurasianet.org, 21.06.2016. Dostęp 16.06.2017. <http://www.eurasianet.org/node/79336>.
- „Uranium and Nuclear Power in Kazakhstan”. World Nuclear Association, 9.05.2017. Dostęp 16.06.2017. <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/kazakhstan.aspx>.
- WANG JUN 王骏. 毛泽东与中国工业化 [Mao Zedong yu Zhongguo gongyehua]. 福建教育出版社 Fujian Jiaoyu Chubanshe, 2001.
- „Work Together to Build the Silk Road Economic Belt”, 7.09.2013. W: XI JINPING. *The Governance of China*. Beijing: Foreign Languages Press, 2014.
- ZHENG XIN. „New pipeline broadbases gas supplies”. *China Daily*, 15.04.2017.
- 中国统计年鉴 [Zhongguo tongji nianjian], National Bureau of Statistics of China, China Statistics Press. Dostęp 16.06.2017. <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/>.
- „专访俄气副总裁兼首席财务官克鲁格洛夫: 中俄天然气项目2019年后首次输气谋求在港交所挂牌” [Zhuanfang eqifu zongcai jian shouxi caiwu guan Kelugeluofu: Zhong E tianranqi xiangmu 2019 nian hou shouci shu qi mouqiu zai gang jiao suo guapai]. 21世纪经济报道 [21 Shiji jingji baodao], *21st Century Business Herald*, 31 III 2017.

ZEWNĘTRZNY WYMIAR
POLITYKI ENERGETYCZNEJ CHIN WOBEC KAZACHSTANU
PERSPEKTYWY WSPÓŁPRACY W RAMACH INICJATYWY
„JEDNEGO PASA I JEDNEJ DROGI”

Streszczenie

Kazachstan odgrywa kluczową rolę w polityce energetycznej Chin. Dostęp do bogatych zasobów surowcowych tego państwa, jak również całego regionu Azji Centralnej stanowi istotny komponent strategii dywersyfikacji kierunków importu energii. Kazachstan pozostaje głównym partnerem handlowym Chin oraz największym odbiorcą inwestycji zagranicznych w regionie. Celem opracowania jest przedstawienie głównych kierunków współpracy między Chinami a Kazachstanem w obszarze energetyki ze szczególnym uwzględnieniem chińskiej inicjatywy „Jednego Pasa i Jednej Drogi” (tzw. Nowego Jedwabnego Szlaku).

Słowa kluczowe: Chiny; Kazachstan; polityka energetyczna; współpraca; inicjatywa „Jednego Pasa i Jednej Drogi”; Nowy Jedwabny Szlak.

Key words: China; Kazakhstan; energy policy; cooperation; “One Belt, One Road” initiative; New Silk Road.